

ББК ТЗ (7) 4-1

ОСНОВНІ ПЛЕМЕНА НОВОЇ АНГЛІЇ В РАННІЙ ПЕРІОД АНГЛІЙСЬКОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ ЗА ДАНИМИ Д. ГУКІНА

М. В. Губарева, Р. О. Литвиненко

АНОТАЦІЯ

У статті викладено загальний опис найбільших індіанських племен Нової Англії у другій половині XVII ст. за даними «Історичних колекцій про індіанців у Новій Англії» Деніела Гукіна (1674 р.). Досліджуються племена, які проживали в ті часи на північному сході Північної Америки, визначаються ареали їхнього розселення, характер їхніх взаємин, а також з'ясовуються причини демографічної депопуляції.

Ключові слова: індіанці Нової Англії, британська колонізація Америки, історія Массачусетса, Деніел Гукін.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що в теперішній час помітно зростає інтерес науковців до вивчення не лише представників європейської цивілізації, а й народів інших частин світу, відкритих європейцями на початку Нового часу. Оскільки перші відомості про життя аборигенів Америки, Африки, Ост-Індії, Австралії та Океанії європейці отримували від учасників заморських експедицій, конкістадорів, місіонерів та колоністів, сучасні дослідники можуть знайти багатющий фактичний матеріал про туземців саме в писемних джерелах, написаних сучасниками подій.

На жаль, у вітчизняній науковій літературі практично відсутні праці, присвячені вивченню аборигенів Північної Америки, яких з легкої руки Колумба європейці почали називати індіанцями. Тоді як у західній (особливо американській) історіографії історії автохтонів Америки постійно приділяють увагу чимало дослідників (істориків, етнологів, антропологів тощо) і вже написано сотні фундаментальних праць, в Україні ця проблематика залишається поза увагою вчених.

Метою статті є спроба подати стисло характеристику індіанських племен, які мешкали на теренах Нової Англії у другій половині XVII ст., спираючись на таке маловідоме англомовне джерело, як «Історичні колекції про індіанців в Новій Англії» Деніела Гукіна (1674 р.). Основні завдання – дослідити, які племена проживали в ті часи на північному сході Північної Америки, окреслити ареали їхнього розселення, визначити характер їхніх взаємин, а також причини скорочення їхньої чисельності.

Оскільки основним джерелом нашого дослідження є манускрипт Деніела Гукіна (1612-1687 рр.), варто кілька слів сказати про автора цього документа. Вважають, що він народився в графстві Корк (Ірландія) наприкінці 1612 р. і був третім сином Деніела Гукіна і Мері Берд. На початку 30-х років XVII ст. Гукін уперше відвідав колонію Віргінія у Північній Америці. У 1641 р. разом із жінкою та сином він удруге перетнув Атлантику й оселився на віргінській плантації Ненсмонд. У травні 1644 р. Гукін переїхав із родиною до Бостона – адміністративного центру колонії Массачусетс у Новій Англії, та оселився в бостонському передмісті Роксбері. У липні 1648 р. сім'я перебралася до іншого передмістя Бостона – Кеймбріджа, де Гукіна призначили капітаном громадської міліції (Captain of the Trained Band). Цю посаду він обіймав протягом наступних 40 років. Навесні 1649 р. Гукіна обрали депутатом Загальних зборів Массачусетса від Кеймбріджа, а в травні 1651 р. – спікером цих зборів. Наступного року Рада вісімнадцяти магістратів обрала його одним із помічників губернатора колонії. Від 1660 р. до 1672 р. Д. Гукін був членом міського управління Кеймбріджа і обіймав посаду суперінтенданта (управляючого) так званих «охрещених індіанців». На цій посаді він особисто зустрічався з представниками індіанських

племен, знайомився з повсякденним життям тубільців, унаслідок чого зібрані ним матеріали знайшли своє відображення в двох його книгах – «Історичні колекції про індіанців у Новій Англії» (1674 р.) та «Діяння й страждання охрещених індіанців» (1677 р.). Помер Д. Гукін 19 березня 1687 р. і був похований на Старому цвинтарі Кеймбріджа [1; 2].

Слід зазначити, хоча рукопис Д. Гукіна датується 1674 р., уперше його було надруковано в Бостоні у наукових працях Історичного Товариства Массачусетса лише 1792 р. Цей документ складається з передмови, дванадцяти розділів і післямови. Розділ I присвячено розміркуванням автора про походження індіанців Америки; розділ II – основним племенам, що мешкали на території Нової Англії; розділ III – мові, звичаям, способу життя та релігійним уявленням індіанців; розділ IV – сусіднім племенам, зокрема могаукам (макаусам); розділи V-VI – християнізації індіанців; розділ VII – поселенням охрещених індіанців у колонії Массачусетс; розділ VIII – процесу евангелізації індіанців у колонії Новий Плімут; розділ IX – процесу евангелізації індіанців на островах Мартас-Він'ярд і Нантакет; розділ X – підготовці до евангелізації індіанців Коннектикута та Род-Айленда; розділ XI – лондонській корпорації, яка була утворена для розповсюдження Євангелія серед індіанців Нової Англії, та її уповноваженим особам (комісіонерам); розділ XII – пропозиціям щодо подальшого хрещення індіанців.

З наведеного переліку розділів стає зрозумілим, що найбільш інформативним для розкриття обраної нами теми дослідження є розділ II. Загалом твір Д. Гукіна зафіксував окремі аспекти системи самоврядування, соціальної структури, соціально-економічних, родоплемінних та культурно-релігійних відносин в індіанському середовищі на території Нової Англії другої половини XVII ст.

Звичайно, в процесі дослідження було використано певну кількість монографій, статей і довідників, написаних у різні часи фахівцями із загальної історії, антропології та етнології індіанців Північної Америки. Серед них найцікавішими є праці Л. Г. Моргана «Стародавнє суспільство» [3], Ю. П. Аверкієвої «Індіанці Північної Америки» [4] та О. Т. Воана «Кордон Нової Англії: пуритани та індіанці, 1620-1675 рр.» [5]. Відомості, що містяться в них, дають змогу порівняти інформацію Д. Гукіна з даними про американських аборигенів, отриманими іншими дослідниками, тим самим перевіривши їх.

У розділі II «Історичних колекцій» Д. Гукін називає п'ять головних племен індіанців, які жили в Новій Англії: пекоти (пекуоти), наррагансети, покуннокати (паканокети, або вампаноаги), массачусети, потакетти [6]. Ці племена та союзи племен входили до приатлантичної групи алгонкінів – групи індіанських народів Північної Америки, яка належить до американської раси великої монголоїдної раси [7; 8].

Пекоти (пекуоти) обіймали усю східну частину сучасного штату Коннектикут (басейни річок Темс, Шетакет і Куїнебог) (рис. 1). Назва «пекоти» в перекладі з алгонкінської мови означає «винищувачі» [9]. Д. Гукін пише: «Ця нація була дуже войовничим і сильним народом приблизно сорок років тому. У той час (в першій половині 30-х років XVII ст. – М. Г., Р. Л.) вони перебували на вершині своєї могутності. Їхній головний сахем мав владу над різними менш значущими сагамирами: частково над Лонг-Айлендом, над мохеганами, над сагамирами Куїнапіка, над усіма людьми, які мешкали на річці Коннектикут, та над деякими найпівденнішими мешканцями графства Ніпмук, біля Куїнабаага. Головний сахем жив поблизу [селища] Пекот, що тепер має назву Нью-Лондон. Ці пекоти, як розповідають старі індіанці, в минулі часи були здатні відправити на війну чотири тисячі чоловіків; і ворогували із своїми сусідами, які жили на сході та півночі від них та називалися наррагансетами, або нехегансетами. Але тепер їх залишилося мало, не більше трьохсот; вони потрапили у залежність від англійців, які завоювали та знищили більшість із них у відповідь на

їхню зухвалу поведінку і явну провокацію у 1638 році...» [10]. Д. Гукін дещо помиляється. Так звана «Пекотська війна», а насправді різанина пекотів англійцями та їхніми союзниками – наррангасеттами та могіканами, мала місце у 1637 р. [11; 12; 13]. Відомі факти про страту пекотів, продаж їх у рабство до західних індіанських племен, розподіл пекотських жінок і дітей в якості слуг для колоніальних сімей Нової Англії. Післявоєнні дані вказують на те, що із 3 тис. пекотів залишилося менше половини [14].

Рис. 1. Племінні території півдня Нової Англії (близько 1600 р.)

Наррагансети були східними сусідами пекотів і жили переважно на території сучасного штату Род-Айленд, у межах міста Чарлстон [15]. Назва «наррагансет» у перекладі з алгонкінської мови означає «люди з мису» [16].

«Їхній сахем, - зазначав Гукін, - мав владу над деякими нижчими правителями, а саме – Лонг-Айленда, острова Блок, кавеситів, ніантиків тощо; і отримував данину від деяких індіанців-ніпмуків, які жили на відстані від моря. Резиденція цього сахема знаходилася поблизу затоки Наррагансет і острова Каннонікут (сучасний Конанікут – М. Г., Р. Л.). Старі індіанці кажуть, що в минулому ці наррагансети могли озброїти на війну понад п'ять тисяч чоловіків» [17]. За даними Гукіна, колись наррагансети часто воювали із сусідами – як з паканокетами й масачусетами, так і з пекотами. У 70-х роках XVII ст. їхня чисельність скоротилася приблизно до 1 тис. чоловік унаслідок різанини, яку влаштували англійські поселенці. Новітні дані 2007 р. свідчать про збільшення їхньої чисельності – до 2615 осіб, із яких приблизно 871 індіанців проживають поблизу цих земель [18].

Наступне плем'я – так звані покуннокати (паканокети) – відіграло провідну роль у союзі п'яти племен, відомому під назвою вампаноаг. Д. Гукін фактично описує не плем'я покуннокатів, а згаданий вище союз племен. Назва «вампаноаг» у перекладі означає «люди сходу» [19; 20]. «Вони жили на сході та північному сході від наррагансетів, - свідчить наше джерело, - і їхній головний сахем мав владу над різними нижчими сагаморами – сагаморами на островах Нантакет і Ноуп, або Мартас-Він'ярд,

[а також] Носетта, Маннамойка, Сокаттакетта, Нобскуасетт, Матакіз і декількома іншими та над деякими з ніпмуків. Більша частина їхньої країни знаходиться у межах юрисдикції колонії Новий Плімут. У минулому ці люди були сильною нацією і, як стверджують старі індіанці, могли підняти [на війну] майже три тисячі чоловік. Вони воювали з наррагансетами і часто об'єднувалися з массачусетами, як друзями і конфедератами, проти наррагансетів. Дуже велика кількість цих людей загинула від епідемічних та незвичних хвороб у 1612-1613 роках ...» [21].

Сучасні дані вказують на те, що спустошлива епідемія мала місце у 1616-1617 рр. Внаслідок хвороб загинула майже третина індіанського населення Нової Англії [22]. На сьогоднішній день близько 3 тис. вампаноагів проживає у штатах Массачусетс і Род-Айленд. Цікавим є факт, що традиції Дня подяки, який святкують американці, стали наслідком контактів між вампаноагами і переселенцями [23].

Массачусети займали східну частину сучасного штату Массачусетс – від узбережжя однойменної морської затоки на сході до верхів'я річок Нашуа і Блекстон на заході. Окремі племена массачусетів просунулися навіть західніше – майже до річки Коннектикут, де жили покунтуки. Назва «массачусет» у перекладі означає «в оточенні пагорбів». А, власне, від племені массачусетів походить назва Массачусетської затоки і штату Массачусетс [24]. У минулі часи, за даними нашого джерела, массачусети могли відправити на війну до 3 тис. воїнів. «Вони дуже часто ворогували з наррагансетами, - пише Д. Гукін, - але підтримували дружні стосунки з покуннокатами, які жили на південному кордоні, та з потакеттами, які жили на північному та північно-східному кордонах. У 1612 і 1613 роках цей народ також постраждав від десниці Господньої через ту саму хворобу ... Зараз від цього народу залишилося лише триста чоловіків, без урахування жінок і дітей» [25].

П'яте й останнє «велике сахемство» Нової Англії належало потакеттам. Як зазначалося вище, вони жили на півночі від массачусетів, а деякі їхні поселення знаходилися на північному сході штату Массачусетс і на півдні штату Мен. Сахему потакеттів підпорядковувалися сагамори пеннакуків, агеумів, наамкіків, паскатавеїв, акомінтасів тощо. Назва «пеннакуки» поширюється на всіх потакеттів, тому в документах можна часто зустріти лише цю назву. У перекладі з мови оригіналу «пеннакук» означає «в нижній частині пагорба» [26]. Раніше кількість потакеттів сягала майже 3 тис.; у часи Д. Гукіна їх залишилося «не більше ніж двісті п'ятдесят чоловіків, не враховуючи жінок та дітей». До причин скорочення чисельності цього племені можна віднести епідемії, що мали місце в період між 1564 і 1570 роками, а також збройні контакти з англійцями, починаючи з 1614 р. Територія цього племені була повністю захоплена англійцями та перебувала під управлінням влади Массачусетса [27; 28].

Отже, підбиваючи підсумок проведеному нами дослідженню, можна зробити наступні висновки:

1) Розвідка Д. Гукіна «Історичні колекції про індіанців в Новій Англії», що датується 1674 р., є дуже цікавим та інформативно насиченим документом колоніальної доби, який був написаний безпосереднім свідком та сучасником подій. Зазначене джерело, яке ми вперше у вітчизняній історіографії вводимо до наукового обігу, містить відомості про основні племена індіанців Нової Англії, а саме: пекотів (пекуотів), наррагансетів, покуннокатів (паканокетів, або вампаноагів), массачусетів, потакеттів.

2) Праця Д. Гукіна дозволяє констатувати, що за півстоліття – від початку англійської колонізації північно-східної частини Північної Америки до середини 70-х років XVII ст. – чисельність аборигенів у Новій Англії скоротилася майже вдсятеро. Племена, які налічували у 1620-х роках 3–4 тис. чоловік (без урахування жінок та дітей), на час написання «Історичних колекцій...» зменшилися до 250–400 чоловік.

Головними причинами такої різкої депопуляції тубільного населення були епідемії занесених європейцями хвороб, фізичне знищення частини індіанців англійськими колонізаторами (Пекотська війна тощо), криваві міжплемінні війни.

У подальшому ця тема буде розроблятися нами із залученням нових документів, розширенням хронологічних меж і посиленням уваги до способу життя корінних американців на теренах Нової Англії.

РЕЗЮМЕ

В статье дано детальное описание наиболее крупных индейских племен Новой Англии второй половины XVII в. по данным малоизвестного англоязычного источника «Исторические коллекции об индейцах в Новой Англии» (1674 г.), написанного современником и участником англо-индейских взаимоотношений Дэниелом Гукиным (1612-1687), который в разные годы был капитаном общественной милиции Кеймбриджа, депутатом и впоследствии спикером Общего собрания Массачусетса, помощником губернатора колонии, членом городского управления Кеймбриджа и первым суперинтендантом «окрещенных индейцев». Авторы исследовали такие племена и союзы племен, как пекоты (пекуоты), narraгансеты, покуннокаты (паканокеты или вампаноаги), массачусеты, потакетты, проживавшие в те времена на северо-востоке Северной Америки, определили точные места их расселения, характер их взаимоотношений между собой, а также выяснили объективные и субъективные причины их массовой депопуляции.

Ключевые слова: индейцы Новой Англии, британская колонизация Америки, история Массачусетса, Дэниел Гукин.

SUMMARY

The article contains a detailed description of the largest Native American tribes of New England in the second half of the XVII c. according to a little-known Anglophone source “Historical Collections of the Indians in New England” (1674), written by the contemporary and participant of Anglo-Indian relationships Daniel Gookin (1612-1687), who was in different years appointed Captain of the Trained Band in Cambridge, Deputy and then Speaker of the General Court in Massachusetts, an Assistant of the Governor of the colony, Selectman in Cambridge and the first Superintendent of the Praying Indians. The authors study such tribes as: Pequot, Narragansett, Pawkunnawkut (Pokanoket or Wampanoag), Massachusetts, Pawtucket who lived in the American North-East at that time; identify exact areas of their settlement, the character of relationships between them, and find out the objective and subjective reasons for their large-scale depopulation.

Keywords: Indians of New England, British colonization of America, history of Massachusetts, Daniel Gookin.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ:

1. Dictionary of national biography. Vol. XXII / Ed. by Leslie Stephen and Sidney Lee. – N.Y.: Macmillan and C^o, 1890. – P. 152–154.
2. Daniel Gookin // Wikipedia, the free encyclopedia [Ел. ресурс] – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Daniel_Gookin
3. Морган Л. Г. Древнее общество, или Исследование линий человеческого прогресса от дикости через варварство к цивилизации. Пер. с англ. под ред. М. О. Косвена. Предисл. Я. П. Алькора / Льюис Генри Морган. – Л.: Изд-во Ин-та народов Севера ЦИК СССР, 1934. – 352 с.
4. Аверкиева Ю. П. Индейцы Северной Америки. От родового общества к классовому / Юлия Павловна Аверкиева. – М.: Наука, 1974. – 348 с.

5. Vaughan A.T. New England frontier: Puritans and Indians, 1620-1675 / Alden T. Vaughan. – Norman: University of Oklahoma Press, 1995. – 430 p.
6. Gookin D. Historical collections of the Indians in New England: Of their several nations, numbers, customs, manners, religion and government, before the English planted there. Also a true and faithful account of the present state and condition of the praying Indians... Together with a brief mention of the instruments and means, that God hath been pleased to use for their civilizing and conversion... Also suggesting some expedients for their further civilizing and propagating the Christian faith among them. / By Daniel Gookin, gentleman. One of the magistrates of Massachusetts colony in New England, who hath been for sundry years past, and is at present, betruſted and employed for the civil government and conduct of the Indians in Massachusetts Colony, by order of the General Court there. Now first printed from the original manuscript. – [Boston]: At the Apollo Press, in Boston, by Belknap and Hall, MDCCXCII [1792]. – 147 p. [Ел. ресурс] – Режим доступу: http://digitalcommons.uri.edu/sc_pubs/13/
7. История США: в 4 т. – Т. 1: 1607–1877. – М.: Наука, 1983. – С. 16.
8. Народы мира: историко-этнографический справочник / Гл. ред. Ю.В. Бромлей. – М.: Сов. энциклопедия, 1988. – С. 48.
9. PEQUOT перевод с английского на русский, translation English to Russian // Англо-Русский лингвострановедческий словарь – Americana. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://slovar-vocab.com/english-russian/american-linguistic-cultural-vocab/pequot-1502587.html>
10. Gookin D. Op. cit. – P. 148.
11. Caverly R. B. History of the Indian wars of New England. Vol. I-II / Robert Boodey Caverly. – Boston: James H. Earle, 1882. – P. 77-106.
12. King J. C. H. First peoples, first contacts: native peoples of North America / Jonathan C. H. King. – Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press, 1999. – p. 46.
13. Слѣзкин Л. Ю. У истоков американской истории. Массачусетс, Мэриленд, 1630-1642 / Лев Юрьевич Слѣзкин. – М.: Наука, 1980. – С. 171–180.
14. Pequot. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.dickshovel.com/peq.html>
15. Narragansett Indian Tribe. Tribal Program. New England. US EPA. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.epa.gov/region1/govt/tribes/narragansett.html>
16. NARRAGANSETT meaning in English, значение слова // Concise Oxford English vocab. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://slovar-vocab.com/english/concise-oxford-vocab/narragansett-7229068.html>
17. Gookin D. Op. cit. – P. 148-149.
18. Narragansett Indian Tribe. Tribal Program. New England. US EPA.
19. History of the Wampanoag Indians. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.indians.org/articles/wampanoag-indians.html>
20. WAMPANOAG meaning in English, значение слова. Concise Oxford English vocab. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://slovar-vocab.com/english/concise-oxford-vocab/wampanoag-7231173.html>
21. Gookin D. Op. cit. – P. 149.
22. Vaughan A.T. New England frontier: Puritans and Indians, 1620-1675 / Alden T. Vaughan. – Norman: University of Oklahoma Press, 1995. – P. 28.
23. History of the Wampanoag Indians. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.indians.org/articles/wampanoag-indians.html>
24. Massachusetts Indian Tribes. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.accessgenealogy.com/native/massachusetts/>
25. Gookin D. Op. cit. – P. 149.
26. Pennacook. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.dickshovel.com/penna.html>

ІСТОРИЧНІ І ПОЛІТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ, №4 (54), 2013 р.

27. Gookin D. Historical collections of the Indians in New England... – [Boston]: At the Arollo Press, in Boston, by Belknap and Hall, МДССХСІІ [1792]. – р. 150. [Ел. ресурс] – Режим доступу: http://digitalcommons.uri.edu/sc_pubs/13/
28. Реннасоок. [Ел. ресурс] – Режим доступу: <http://www.dickshovel.com/penna.html>

Надійшла до редакції 22.11.2013 р.